

כפרתנו בגלות - על ידי הדבקות בו ית'

אמנם עתה בגלותנו שאין לנו שעירים ואין לנו כהן, כפרתנו בו יתעלה²²⁹. ובפרק בתרא דיומא (פה,ב): "תנן עברות שבין אדם למקום - יום הכיפורים מכפר, עברות שבינו לחברו - אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: 'מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' (ויקרא טו,ל) - עברות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, שבינו לבין חברו אין יום הכיפורים מכפר (כלומר: מכל חטאתיכם שהם לפני ה' - יום הכיפורים מכפר, אבל לא חטאות שלפני חברו).

אמר רבי עקיבא:²³⁰ אשריכם ישראל! לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו,כה): 'וְיִזְקֶנִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וּגּוֹ' וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם', ואומר (ירמיהו יז,ג): 'מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל - ה'' מה מקווה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל". עד כאן.

ויש לשאול למה אין יום הכיפורים מכפר על עברות שבינו לחברו? ואי משום שהיה לו לפייסו, העברות שבין אדם למקום נמי - יעשה תשובה ויפייס המקום? ועוד, לפעמים שהולך אותו שחטא נגדו למדינת הים ולא ידע אנה הוא, או שהוא חולה ואינו יכול ללכת אחריו?

אבל רבי עקיבא פירש דבר זה - מה שאין יום הכיפורים מכפר רק על עברות שבין אדם למקום. ולכך אמר: "אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים", כלומר שמה שישאר מיטהרים ביום הכיפורים הוא בשביל שיש לישראל דבקות בו יתעלה, כדכתיב (דברים ה,ד): 'וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם". ועל זה אמר: "אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים" - כי אין מעלה יותר מזה.

והוסיף לומר: "ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים", שבשביל שישאר הם דבקים לגמרי בו יתעלה, דבר זה עצמו הוא הסרת והסתלקות החטא מישראל²³¹. כי מאחר

הערות - ילמד ענוים דרכו

229 רמב"ם הל' תשובה א,ג: "בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העברות. אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר: 'רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו', ועצמו של יום הכיפורים מכפר לשבים, שנאמר: 'כי ביום הזה יכפר עליכם'".

230 לכאורה ר' עקיבא בא לתת דרש אחר למילים: "לפני ה' - תטהרו". אבל המהר"ל יחבר את דברי ר' עקיבא לדברי קודמיו.

231 כפי שראינו בנתיב התשובה, החטא יוצר ריחוק מהקב"ה והתשובה היא החזרה אל קרבת ה'. וכששב אליו - ממילא הרע והחטא מתרחקים מהאדם, כי לפניו ית' "לא יגורך רע". וזו העבודה של יום הכיפורים: להתרחק מהגופניות ולדבוק בו. גם הווידויים והתשובה על החטא אינם לשם כפרת החטא, אלא כיוון שהקרבה לה' מחייבת וידוי וחרטה על חטאיו, ובכך זוכה לדבוק בו, ממילא גם החטא מסתלק מהאדם.

מסלול 1: יום ג, ט בתשרי
מסלול 2: יום ד, ט בתשרי
מסלול 3: יום ה, ח בתשרי
מסלול 4: יום א, ט בתשרי

שהוא יתעלה לא שייך אצלו חטא - מסלק החטא מן הדבקים בו. ולכך ביום הכיפורים, מפני עינויי נפש והסתלקות הגופניות מישראל - יש לישראל דבקות בו יתעלה ודבר זה הוא מסלק החטא מישראל.

ולכך קאמר: "מה מקווה מטהר את הטמאים - אף הקב"ה מטהר את ישראל". כי המקווה מטהר הטמא כאשר יתדבק בו לגמרי, מבלי שום חציצה בעולם, כי המקווה לא שייך בו טומאה. לכך כאשר יתדבק בו לגמרי מבלי חציצה - מסולק מן הטומאה. וכך הקב"ה מטהר ישראל, כי הם דבקים בו יתעלה לגמרי מבלי שום חציצה והפרד כלל, והוא יתעלה מסולק מן החטא ולכך ישראל טהורים על ידי הקב"ה בעצמו.

ולכך דווקא עברות שבינו למקום - שנתרחק מן השם יתעלה, השם יתעלה מכפר על ידי שישראל דבקים בו. אבל החטא מצד חברו, לא מצד השם יתעלה - אין יום הכיפורים מכפר²³².

ועל זה אמר: "אשריכם ישראל", על הדבקות הגמור הזה, מבלי חציצה כלל, עד שנעשים טהורים מאיתו.

ואשרינו ואשרי חלקנו, בטהרתנו במקום טהור וקדוש הזה, אשר לא יטוהרו בו מלאכים עליונים, כאשר ידוע לחכמי בינה.

ובמדרש (ילקו"ש ב, תקו): "וְנִשְׂאָה הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה" (ויקרא טז, כב) - נוטל הקב"ה עוונותיהם של ישראל ונותן על עשו הרשע, שנאמר: 'ונשא השעיר עליו', ואין שעיר אלא עשו, שנאמר (בראשית כז, יא): 'הֲוֵן יַעֲקֹב אָחִי אִישׁ שָׂעִר'.

את כל עוונותם - אמר עשו: מה כוח יש לי שאתה נותן לי עוונות יעקב אחי?

באותה שעה נוטל הקב"ה את כל עוונותם ונותנם על בגדיו (=של הקב"ה), ונעשים (בגדיו של ה') אדומים, שנאמר (ישעיהו סג, ב): 'מִדְּדוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֶׁךָ?' יושב ומכבסן עד שנעשים לבנים, שנאמר (דניאל ז, ט): 'לְבוֹשֶׁה כְּתֹלַג חֲנָר'."

ויש לדקדק: למה נותן את כל עוונותם על עשו? ולמה נותן על לבושו? אבל יראה כי הם הם הדברים אשר אמרנו למעלה: כי חטא ישראל הוא מצד יצר הרע, אשר מתגרה בישראל, ועשו וזרעו הן הן יצר הרע של ישראל. ובכיתול האומה הזאת מן העולם - אז יתבטל יצר הרע מישראל²³³.

הערות - ילמד ענוים דרכו

232 לא ברור: וכי חטא שבין אדם לחברו אינו מרחיק את האדם מהקב"ה? וכי אין במצוות התורה מצוות שבין אדם לחברו? ויש לומר שבכל מצווה שבין אדם לחברו יש שתי בחינות: ישנה הבחינה הטבעית שהזיק לחברו, כגון שגנב ממנו או דיבר עליו לשון הרע וגרם לו נזק, וישנה הבחינה האלוהית שעבר על ציווי ה' והתרחק ממנו, וטימא את נפשו. והנה החזרה לקרבת ה' ביום הכיפורים מטהרת את הצד ש"בין אדם למקום" שבמצוות, בין החברתיות בין השמעיות. אך אין היא מתקנת את הקלקול הטבעי שגרם - הגניבה או הפגיעה בחברו.

233 עיין ריה"ל ב, לה-מד: "אמר הכוזרי: ואיך יתכן לראות את הפרק הזה כמשל לישראל? והלא נאמר

מסלול 1: יום ג, ט בתשרי	מסלול 3: יום ה, ח בתשרי
מסלול 2: יום ד, ט בתשרי	מסלול 4: יום א, ט בתשרי

ורמוז זה הכתוב: "הן עשו אחי איש שעיר" במספרו "היצר הרע". ואין ספק כי יעקב ועשו הם (כ)נגד יצר טוב ויצר רע, כאשר ידוע למבינים. ולכך אמר שנתן חטא יעקב על עשו. שכבר אמרנו כי יעקב הוא טהור וקדוש מצד עצמו, רק שהחטאים הם באים מבחוץ על יעקב מצד היצר הרע. ולכך נותן החטאים על עשו אחיו.

"ואומר עשו: מה כוח יש לי? כו" - רצה לומר, כי אין דבר גירוי בישראל הזה מכוח עשו (=מרצונו) רק כי כך גזר הקב"ה (=טבעיות המציאות שברא ה', שקושרת את עם ישראל עם האומות)²³⁴.

ואמר ש"נותן על לבושו", כי המידות שהוא יתעלה מתלבש בהן נקרא מלבוש שלו. ולכך נותן חטא ישראל על מלבושו.

ואומר ש"יושב הקב"ה ומכבס לבושו" - כי הוא יתעלה מקווה טהור, ומטהר ומסלק החטא, כמו שאמרנו.

הערות - ילמד ענוים דרכו

שם: 'אכן חולינו הוא נשא', ואילו ישראל, לא מצאם הסבל אשר מצאם, כי אם מחמת עוונותיהם הם! אמר החבר: ... כמו שהלב זך ושווה מזג הוא מצד שורשו ועצמיותו, אשר על כן הנפש המדברת דבקה בו, כן גם ישראל מצד שורשם ועצמם. אך כמו שהלב נפגע על ידי חולאים החלים בשאר האברים, כגון מתאוות הכבוד והקיבה, ומחמת רוע מזג האשכים - כך גם ישראל, יחולו בהם החולאים, מחמת חקותם את האומות, כמה שנאמר: 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'. אל יהיה אפוא רחוק בעיניך מה שהגויים אומרים על ישראל: 'אכן חולינו הוא נשא ומכאובינו סבלם'. אמנם כן, אנחנו נתונים בצרה עת העולם כולו במנוחה ורווחה. אבל המכאובים הבאים עלינו, משמשים יסוד לחיזוק אמונתנו, להזדככות הטהורים בתוכנו, ולדחיית הסיגים מקרבנו. ועל ידי זיכוכנו אנו - ידבק העניין האלוהי בעולם!". ואפשר שעשו משפיע על ישראל יותר מכל האומות כיוון שהוא קשור וקרוב אלינו ביותר, כי "אח עשו ליעקב".

234 כלומר, חטאי ישראל מושפעים מאומות העולם, והשפעה זו היא מעשה אלוהי, והן הן המידות האלוהיות שבהן הקב"ה מנהיג את עולמו. על כן הקב"ה לוקח את האחריות לחטאים ומנקה אותם. המהר"ל כאן רומז להסבר אחר ל"מקווה ישראל ה'". בעוד שלפי הפירוש הראשון - עצם הקרבה לה' מרחיקה את העוון מהאדם, כיוון שדבק בה', הרי שלפי הפירוש שני - הקב"ה "לוקח אחריות" על החטאים שנוצרו בעולם, שנבעו מ"מידותיו", ועל כן הוא עצמו מכבס אותם, ובוהו הוא "מקווה ישראל" שרוחץ ומנקה את ישראל מהלכלוכים שדבקו בהם בגלל מידותיו.

אבל באמת זה אותו פירוש, למבינים. כי הדבקות בה' היא על ידי ההכרה שאין עוד מלבדו, ואכמ"ל. וזה עניין השעיר שמביאים לפני ה' וה' נותן חלק לס"מ, כמובא בפרקי דר"א וברמב"ן לפרשת אחרי מות. לאמר שגם הרע בעולם אינו צד אחר, אלא חלק מממשלת ה' העליונה, ואף השטן ומלאך המוות - משרתי ה'. ובכך שהשעיר נושא עליו את כל עוונות ישראל אל ארץ גזרה, היא ממלכת מלאך המוות, שמקבל חלקו מהקב"ה - כשליח ה', מתברר שהכל תחת ממשלתו ובגדיו, והוא המכבס והמנקה: "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני..."

מסלול 1: יום ג, ט בתשרי
מסלול 2: יום ד, ט בתשרי
מסלול 3: יום ה, ח בתשרי
מסלול 4: יום א, ט בתשרי

שאלות מנחות:

- ✦ האם "הדבקות בו ית" קשורה ל"תשובה" מחטאים? במה אנו מתעסקים ביום הכיפורים - בדבקות או בתשובה? מהי תשובה?
- ✦ האם ניתן היה לענות אחרת לשאלת המהר"ל מדוע יום הכיפורים מכפר רק על עברות שבין אדם למקום ולא על עברות שבין אדם לחברו?
- ✦ לפי הפירוש הראשון של המהר"ל, כיצד הקב"ה "מקווה ישראל"? ולפי הפירוש היוצא מהמדרש על עשו? האם הפירושים אינם הפוכים?
- ✦ מה מסמלת נתינת החטאים על השעיר המשתלח? מדוע זה מעשה שמעורר סנגוריה על ישראל?
- ✦ אם ניתן גם בגלות להגיע לדבקות ולכפרה ולהפלת החטאים על האומות ועל המידות האלוהיות, לשם מה באה עבודת השעירים במקדש?

תם הדרוש לשבת שובה למהר"ל

בזמן חורף נלמד בעז"ה את ספר תפארת ישראל
ונר מצווה.

גמר חתימה טובה!